

УДК 330

ФАНДРАЙЗИНГОВА СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

І.Ю. Похіла

Донецький національний технічний університет

Розглядаються актуальні проблеми інноваційного розвитку підприємств України. Розглянуто основні аспекти фандрайзингової системи фінансування інноваційних процесів.

Протягом останніх років економіка України перебуває у важкому стані. Технологічна відсталість підприємств і їх неконкурентоспроможність їх продуктів у порівнянні з іноземними аналогами поглиблюється мировою фінансовою кризою. Майже повна відсутність джерел фінансування, а отже, і реалізації багатьох інвестиційних та інноваційних робіт, призвела до того, що, за даними Держкомстату України, тільки 0,5% загальної кількості вироблених нових машин і обладнання за своїм технічним рівнем є конкурентоспроможними. Аналіз джерел формування інвестиційних ресурсів, проведений вченими Донецького державного університету на підприємствах Донецького регіону, показує, що понад 70% підприємств використовують власні кошти на впровадження інноваційних процесів. Для виходу з цього критичного становища обмеження можливостей виділення коштів на інноваційну діяльність і успішного розвитку економіки України до рівня конкурентоспроможності з іншими державами необхідно використовувати більш ефективні системи фінансування інноваційних процесів ніж існуючі в даний момент. Одним із основних засобів підвищення ефективності фінансування в існуючих економічних умовах може виступати фандрайзінг – процес притягнення грошових ресурсів або інших ресурсів з метою реалізації певного проекту або серії проектів об'єднаних однією спільною ідеєю.

Різноманітні аспекти зазначеної проблематики, зокрема питання впливу інноваційних чинників на економічний розвиток, фінансове забезпечення інноваційного розвитку економіки та роль держави в трансформаційних процесах, висвітлено у працях вітчизняних вчених економістів: М. І. Туган-Барановського, Ю. М. Бажала, В. Д. Базилевича, Л. К. Безчасного, В. М. Гейця, М. П. Денисенка, П. С. Єщенка, Б. А. Маліцького, В. І. Кондрашової-Діденко, О. В. Красовської, М. І. Крупка, А. Я. Кузнецової, Т. В. Майорової,

С. В. Онишко, В. Л. Осецького, Ю. М. Уманціва, Л. І. Федулової, С. А. Циганова, А. А. Чухна та інших. Серед російських вчених варто відзначити напрацювання з цієї тематики А. Н. Авдулова, Л. К. Гурієвої, І. Б. Гуркова, Х. Б. Дусаєва, В. Л. Іноземцева, Ю. П. Морозова, Б.Г. Салтикова та інших.

Інноваційний розвиток – спосіб економічного зростання, що базований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення всіх аспектів діяльності господарської системи. В умовах недостатнього фінансового забезпечення інновацій процес знаходження коштів набуває особливого значення. Проблема вишукування коштів для організації або на реалізацію конкретних проектів в даний час є основною, визначальною подальше існування організації, проте їй часто не приділяється належної уваги.

Фандрайзинг (fund – «кошти, фінансування», raise – «знаходження, збір») являє собою методику пошуку джерел фінансування. Становлення фандрайзингу як окремого напрямку в бізнесі пов'язано з бурхливим розвитком в останні десятиліття сектора неприбуткових організацій. Таким чином, у визначення фандрайзингу необхідно внести одне істотне доповнення, а саме: фандрайзинг – це пошук джерел фінансування, необхідних в основному для здійснення діяльності неприбуткових організацій. Фандрайзинг включає такі способи залучення коштів, як звернення за грантами, організація благодійних заходів, збір пожертвувань і т.д.

Організація фандрайзингу припускає пошук потенційних джерел фінансування, обґрунтування потреби в коштах і ув'язку з інтересами фінансових донорів, а також формування, підтримку і розвиток зв'язків з фінансовими донорами. При цьому фінансові дотації можуть виступати як найважливіший компонент ресурсної бази організації за умови продуманого підходу до їх використання з урахуванням майбутніх можливостей організації. Слід зазначити, що фандрайзинг припускає пошук ресурсів, необхідних неприбутковим організаціям, серед яких фінансові ресурси займають важливе, але не єдине місце. В цілому, можна виділити наступні види ресурсів: фінансові, матеріальні (техніка, обладнання), інформаційні, людські. Некомерційна організація (неприбуткова, non-profit) – організація, яка або не отримує прибутку від своєї діяльності, або одержує, але використовує її на цілі свого розвитку (статутну діяльність), а не розподіляє її у вигляді дивідендів серед своїх членів (співвласників, засновників).

У сфері фандрайзингу задіяні неприбуткові організації різноманітні за своїми цілями, завданнями і характером діяльності які

фінансують організації та надають додаткові послуги комерційні і некомерційні структури – фандрайзингових фірми (консалтингові послуги), консалтингові школи (навчання), фандрайзингових інформаційні центри. Основне завдання неприбуткових організацій – розробка і реалізація різноманітних фандрайзингових стратегій: підготовка проектів на донорські організації, соціальне партнерство з органами влади, корпоративний фандрайзинг. Хоча в країнах СНД вже накопичений значний досвід пошуку фінансування для некомерційних організацій, для багатьох організацій фандрайзинг залишається недостатньо вивченою сферою діяльності.

Традиційно, існують п'ять основних джерел фінансування неприбуткових організацій. Це благодійні фонди і міжнародні донорські організації; підприємницькі структури, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, фізичні особи та інші неприбуткові організації.

Згідно з даними соціологічного дослідження "Правові ініціативи некомерційних організацій СНД", усереднений бюджет неприбуткових організацій СНД складається з наступних джерел фінансування: членські внески – 18%; індивідуальні пожертвування – 12%, спонсорські внески – 18,6%; кошти власних фондів – 2,2 %; кошти іноземних фондів – 25,3%; державні джерела – 8,9%; кошти політичних організацій – 5,1%; власні доходи від послуг – 0,6%; інші джерела – 9,3%. Якщо згрупувати дані статті надходжень, відповідно до основними джерелами фінансування неприбуткових організацій, то картина буде наступною: благодійні фонди і міжнародні донорські організації – 27,5%; підприємницькі структури – 18, 6%; органи виконавчої влади та місцевого самоврядування – 8,9 %; фізичні особи – 30%; інші НУО – 15%. Таким чином, в Україні основними джерелами фінансування є пожертвування від фізичних осіб і гранти від донорських організацій.

Грант – кошти, безоплатно передаються дарувальником (фондом, корпорацією, урядовою установою) некомерційної організації або приватній особі для виконання конкретної роботи. Донори (грантодавці, спонсори) – приватні особи чи організації, що розглядають заявки на грант і надають гранти.

Всі фонди можна розділити на державні фонди – держустанови, які фінансуються з бюджету своєї держави. Всі їхні благодійні програми мають вузьку спрямованість і обмежують коло грантоотримувачів, а вимоги до оформлення заявок та звітності за грантами найбільш суворі. Як правило, вони фінансують програми, що не виходять за межі країни. Посередницькі фонди – громадські

організації, що фінансуються державними чи приватними фондами і розподіляють фінанси за заявникам, який задовольняє вимоги фонду або програми. Альтернативою державним або посередницьким фондам є фонди приватні, які, у свою чергу, бувають незалежними і асоційованими. Приватні фонди – це недержавні (приватні) некомерційні організації, які отримують кошти від громадян (у вигляді пожертвувань) або комерційних організацій, а також приватні особи. Зазвичай ці фонди відрізняються, в порівнянні з державними та посередницькими фондами, меншою бюрократія, менш жорсткими вимогами до оформлення заявок, максимально спрощеною звітністю, більшою демократичністю.

Приватні фонди відрізняються один від одного тим, перш за все, ким вони фінансуються. Так, незалежні фонди, як правило, організовуються приватними особами (групою осіб), сім'єю. Наприклад, такі фонди як Фонд Сороса, Фонд Мак Артуром, Фонд Чарльза Стюарта Мотта, Фонд Форда і ін Такі фонди зазвичай існують на дивіденди з вкладеного капіталу і, як правило, мають чітко раз і назавжди певний список пріоритетних напрямків, критерії відбору заявок.

Фонди формують виконавчі поради, які розглядають заявки і виносять рішення про фінансування. Асоційовані ж фонди, як правило, фінансуються з коштів компанії (комерційних організацій, банків), з якою вони асоційовані. Наприклад такі фонди, як Херох Foundation, Apple, Hewlett-Packard, Дженерал Електрик (GE Fund), Merck Company Foundation та ін Зазвичай асоційовані фонди надають гранти в областях діяльності близьких або співпадаючих зі сферою діяльності компанії. Існують також фонди, створені спеціально для підтримки будь-яких проектів – це фонди прямої дії, фонди використовують свої ресурси для підтримки власних досліджень або безпосереднього надання послуг. Місцеві фонди – створюються жителями конкретного регіону, для підтримки і задоволення регіональних потреб. Відповідно орієнтовані вони на місцеві потреби і підтримку одержують організації, які надають реальний вплив на регіональну політику

Фінансова інфраструктура науково-дослідницької системи є найважливішою складовою процесу безперервного інвестування, забезпечуючи доступ до фінансових ресурсів, необхідних на різних стадіях інноваційного процесу — від створення наукового продукту до комерціалізації готового продукту. Світовий досвід показує, що успішний розвиток сучасної економіки, заснованої на знаннях, багато в чому пов'язане з якістю національної інноваційної системи. Фонди і

програми активізації інноваційної діяльності, які використовують державне фінансування, є найважливішими елементами такої системи. Велику увагу грантові організації приділяють програмами «доведення результатів наукових досліджень до стадії комерціалізації». Зокрема, вони створюють і реалізують комплексні програми підтримки починаючого технологічного бізнесу, у т.ч. створення венчурних компаній. Фонди та інші грантові організації постійно інформують наукове і бізнес-співтовариство про проведені ними конкурсах та програмах.

Висновки

Таким чином важливим компонентом фінансової інфраструктури є система фондів та грантів, що відіграють величезну роль у підтримці і прискоренні інноваційних процесів в економіці. Особлива роль фондів, як самостійних суб'єктів фінансової інфраструктури, доведено світовим практичним досвідом останніх десятиліть ХХ століття. У всіх найбільш розвинених країнах світу науково-технічні, інноваційні, венчурні та інші фонди діють майже на всіх стадіях інноваційної ланцюга, утворюючи певну систему, яка є невід'ємною частиною науково-дослідницької системи. Як показує міжнародна практика у кожного з фондів своя місія і своє місце в інноваційному циклі. Державна політика в цій області повинна бути спрямована на гармонізацію діяльності фондів і, тим самим, на створення додаткових можливостей конкурсного фінансування наукової та інноваційної діяльності.

Бібліографічні посилання.

1. Авдулов А.Н., Кулькин А.М. Новая парадигма технологического развития. Опыт США. Вестник РФФИ №1, 2003.
2. Гохберг Л.М. Новая инновационная система для «новой экономики». Препринт WP5/2002/02 Москва, ГУ –ВШЭ, 2002.
3. Каплински Р. Распространение положительного влияния глобализации. Какие выводы можно сделать на основании анализа цепочки накопленной стоимости. Препринт WP5/2002/03. Серия WP5. Москва, ГУ-ВШЭ, 2002.
4. Контуры инновационного развития мировой экономики. Сб. ИМЭМО под редакцией Дынкина А.А., Москва, Наука, 2000.
5. Кузьминов Я.И., Яковлев А.А. Модернизация экономики: глобальные тенденции, базовые ограничения и варианты стратегии. Препринт WP5/2002/01. Москва, ГУ-ВШЭ, 2002.
6. Салтыков Б.Г. Актуальные вопросы научно-технической политики. Наукоеведение, №1, 2002.
7. Цыганов С.А. Фундаментальные исследования и инновации. «Конкурс», № 3, 1998.